

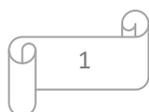
НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

МОНОГРАФІЯ

СГ НТМ «Новий курс»

НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

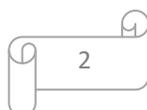

ISBN 978-617-7886-76-0
DOI: 10.61718/mon202602

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ГУМАНІТАРНІ ВИКЛИКИ XXI СТОЛІТТЯ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Монографія

Харків • СГ НТМ «Новий курс» • 2026

УДК 001:1
С70

Соціальні трансформації та гуманітарні виклики XXI століття: український контекст:
моногр. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2026. – 167 с.

ISBN 978-617-7886-76-0
DOI: 10.61718/mon202602

Рецензенти

*Штулер Ірина Юрійвна, доктор економічних наук, професор,
перший проректор ВНЗ «Національна академія управління»*

*Погоріла Світлана Григорівна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри славистичної філології, педагогіки і методики викладання
Білоцерківського національного аграрного університету*

*Гетьман Ірина Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних інформаційних технологій
Донбаської державної машинобудівної академії*

*Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри мистецької освіти та гуманітарних дисциплін
Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського*

Рекомендовано до друку Вченою радою наукової установи Соціально-гуманітарна
науково-творча майстерня «Новий курс» (протокол № 2мн-2026 від 28.02.2026)

Видавець СГ НТМ «Новий курс» – діяльність у науковій, видавничій, освітній, творчій,
Інформаційній сфері з 1989 року. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 8013 від 22.11.2023. Зареєстровано у Global Register of Publishers.
Зареєстровано у Crossref із власним префіксом 10.61718

Монографія буде корисною науковцям, викладачам, здобувачам освіти, а також широкому колу осіб, які
цікавляться питаннями розвитку сучасної науки та практики. Монографія оприлюднюється за результатами
проведення чергової Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація світу: минуле, сьогодення,
майбутнє». За результатами проведення конференції та оприлюднення рукописів автори та наукові керівники
отримують електронні сертифікати, які оприлюднюються на сайті видавця (згідно Порядку підвищення
кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів
України від 21 серпня 2019 р. № 800).

© СГ НТМ «Новий курс», 2026
© Автори, 2026

Опубліковано на основі ліцензії Creative Commons Attribution License

Зміст

	Стор.
Передмова	... 7
Розділ перший	
Освітні, культурно-мистецькі, спортивно-оздоровчі та соціальні аспекти	... 8
1.1. <i>Kukharska Liliia</i> Innovative management in the digital age: conceptual bases and practical models for managing transformation processes	... 8
1.2. <i>Скрипник Сергій Васильович</i> Імерсивні технології у формуванні цілісного природничого світогляду при вивченні біологічних дисциплін (біології, екології, цитології, гістології, ембріології, генетики, біології індивідуального розвитку)	... 13
1.3. <i>Кирик Юлія Анатоліївна</i> Формування іншомовної компетенції курсантів у вищих військових навчальних закладах: педагогічний імператив	... 22
1.4. <i>Koryahin Viktor Maksymovych</i> Core elements of high-impact training for basketball players	... 32
Розділ другий	
Історико-філософська, гуманітарна, культурологічна, філологічна та літературознавча специфіка	... 35
2.1. <i>Ціватий Вячеслав Григорович</i> Модель дипломатії та дипломатична система доби Середньовіччя і раннього Нового часу (XVI-XVIII століття): трансформація публічного простору Європи та України (теоретико-методологічний, кроскультуральний, інституціональний і міжнародно- політичний аспекти)	... 35
2.2. <i>Русінчук Андрій Сергійович</i> Еволюція національної свідомості: від племінної приналежності до всенародної консолідації: порівняльний аналіз в історичній ретроспективі	... 50
2.3. <i>Нагірна Юлія Романівна</i> Зв'язок між емоційною регуляцією та рівнем стресу у студентів	... 54
2.4. <i>Бобело Вадим Сергійович</i> Меморіалізація російсько-української війни: виклики формування нової культури пам'яті в реальному часі (2022-2026 рр.)	... 58
Розділ третій	
Особливості бізнесу, адміністрування, юриспруденції, міжнародні відносини та безпекові виміри	... 71
3.1. <i>Roksoliana Zatserkovna</i> Advertising Functions of Food Packaging: Industry-Specific Features	... 71
3.2. <i>Іващенко Сергій Миколайович, Колдашов Артур Олегович, Чалий Михайло Григорович</i> Військова поліція в системі військової юстиції: перспективи утворення та розвитку	... 78
3.3. <i>Герасимюк Костянтин Харитонович</i> Менеджмент і лідерство в системі стратегічного управління організацією	... 85
3.4. <i>Каца Марія Олексіївна, Височина Аліна Володимирівна, Чугаєва Олена Володимирівна</i> Мультифакторний аналіз драйверів та інгібіторів ефективності систем громадського здоров'я	... 99

3. Журавльова Л., Шпак М. Саморегуляція в структурі емоційного інтелекту молодших школярів. Педагогічний процес: теорія і практика (серія: Психологія). 2016. №3(54). С. 52-57.
4. Захарченко І. Ю. Особливості емоційної саморегуляції як умови психічного здоров'я майбутніх психологів: кваліфікаційна робота магістра / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2024. с. 84. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ae2c1faa-1830-4ebd-a33c-90bde48a4f8a/content> (дата звернення: 16.02.2026).
5. Козігора М. Концептуальні межі понять «стрес», «тривалий травматичний стрес», «посттравматичний стресовий розлад». Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2021. № IX (97). Вип. 246. С. 56–.
6. Овчаренко О. Теорії та підходи до поняття стресу як складова дослідження стресостійкості студентів з інвалідністю. Соціально-психологічна підтримка осіб з інвалідністю в умовах війни: монографія / за ред. І. Маслянікової. Умань: УДПУ ім. П. Тичини, 2023. С. 83-64.
7. Панасенко Е. А., Репринцев І. О. Вплив емоційного інтелекту на академічну успішність здобувачів вищої освіти: психологічні чинники та освітні практики. Наукові записки. Серія: Психологія. Кропивницький, 2025. Вип. № 1. С. 101-108. URL: <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-1-13> (дата звернення: 16.02.2026).
8. Савелюк Н. Переживання стресу в умовах війни: досвід українського студентства. Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ, 2022. Вип. 18. С. 141-152.
9. Сак Л.В., Федотова З.В. КРОС-культурна адаптація та валідація україномовної версії шкали труднощів емоційної регуляції DERS: апробація у хворих підлітків на нервову анорексію та їх батьків/опікунів. Психіатрія, неврологія та медична психологія. 2023. Вип. 21. С. 38-45. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pnmp/article/view/22657/20861> (дата звернення: 23.01.2026).
10. Стресостійкість це. Український психологічний ХАБ [веб-сайт]. URL: <https://www.psykholoh.com/post/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D1%86%D0%B5> (дата звернення: 16.02.2026).
11. Чернякова О.В., Калюк Е. Значення емоцій в життєдіяльності людини як актуальна проблема сьогодення. The 9th International scientific and practical conference "Basics of learning the latest theories and methods" (March 07 – 10, 2023) Boston, USA. International Science Group. 2023. 464 p. 382-385.
12. Яблонська Т., Верник О., Гайворонський Г. Українська адаптація опитувальника Brief-COPE. Insight: the psychological dimensions of society. 2023. № 10. С. 66-89. URL: <https://doi.org/10.32999/2663-970x/2023-10-4> (дата звернення: 23.01.2026).
13. Emotional Stress. APA Dictionary of Psychology. 2022. URL: <https://dictionary.apa.org/emotional-stress>
14. Goleman D. Emotional intelligence. New York : Bantam Books, 1995. 352 p.

DOI: 10.61718/mon202602.05

УДК 94(477)"2022/2026":32.019.5

Бобело Вадим Сергійович

ORCID: 0009-0006-5249-0322

Викладач кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет

2.4. Меморіалізація російсько-української війни: виклики формування нової культури пам'яті в реальному часі (2022-2026 рр.)

В роботі проаналізовано трансформацію культури пам'яті в Україні в період 2022-2026 років, перетворення її на динамічний процес, що відбувається в реальному часі. Досліджено еволюцію меморіальних практик від стихійної фіксації травматичного досвіду до системної державної політики, закріпленої законодавчою базою. Автор розкриває роль меморіалізації як інструменту деколонізації національної свідомості та подолання нав'язаного зовні імперського конструкту меншовартості. Особливу увагу приділено цифровізації пам'яті, етичним викликам комеморації та інституційному становленню Українського інституту національної пам'яті як експертного хабу та визначального провідника державної політики пам'яті. Доведено, що формування нової меморіальної моделі, яка базується на поєднанні етичної чутливості, цифрової мобільності та юридичного прагматизму, є критичним чинником забезпечення національної безпеки та утвердження міжнародної суб'єктності України. Стверджується, що сучасна меморіальна практика завершує процес інтелектуального визволення від колоніальної спадщини та творить фундамент цінностей та ціннісних орієнтацій для повоєнного розвитку українського суспільства. Ключові слова: сучасна історія України, національна пам'ять, меморіалізація, російсько-українська війна, деколонізація, культура пам'яті, суб'єктність, цифрова комеморація, Війна за Незалежність, постколоніальний дискурс, Український інститут національної пам'яті, інституціалізація пам'яті.

Радикальна зміна природи воєнних конфліктів сучасності зумовлює необхідність переосмислення класичної дистанції між подією та її символічною фіксацією. Традиційні моделі комеморації, що зазвичай виникали як ретроспекція над завершеним минулим, нині трансформуються у динамічний процес формування сенсів безпосередньо в епіцентрі боротьби. Вчасна методологічна концептуалізація цього є надважливою, оскільки маркування простору та кодифікація досвіду «тут і зараз» стають інструментами захисту суб'єктності та формою інтелектуального спротиву. В умовах надвисокої інтенсивності травматичного досвіду та потреби в негайній деколонізації меморіального ландшафту, дослідження механізмів перетворення хаотичних свідчень на структурований національний нарратив постає фундаментальним викликом. Відтак, аналіз буттєвої трансформації в культурі пам'ятання є необхідною умовою для формування стійкої ідентичності, здатної протистояти ідеологічним апропріаціям у тривалій перспективі.

Наукова актуальність аналізу зумовлює необхідність чіткого визначення концептуальних координат, у межах яких розглядається трансформація сучасної культури пам'яті. Мета роботи полягає у всебічному розгляді викликів, що супроводжують генезу та інституціоналізацію новітніх комеморативних практик в Україні в період 2022-2026 рр. Означений підхід передбачає не лише опис наявних меморіальних об'єктів, а й розкриття глибоких соціокультурних механізмів, що забезпечують перехід від шокової фіксації втрат до формування стійкої національної ідеології героїки та скорботи. Фундаментом цієї праці є спроба встановлення закономірностей інтеракцій між державними стратегіями та стихійними суспільними запитами на право власності над пам'яттю, що визначає об'єктом аналізу розгалужену систему процесів меморіалізації. Ця система, яка в зазначений період набула ознак тотальності, охоплює матеріальні форми – від тимчасових народних меморіалів до фундаментальних об'єктів рівня Національного військового меморіального кладовища, а також віртуальні репрезентації досвіду на спеціалізованих цифрових платформах. Окреме місце в цій структурі посідають нормативно-правові акти та законодавчі ініціативи 2022-2026 рр., що легітимізують нові ритуали вшанування, та масові комеморативні акції, які виконують функцію перформативного закріплення національних сенсів у публічному просторі.

Особливої уваги потребує визначення предмета аналізу, зосередженого на багатогранних викликах формування меморіального ландшафту. Насамперед розглядається екзистенційний масштаб втрат, що ставить перед державою безпрецедентне завдання – подбати про гідну персоналізацію кожній окремій особі в надскладних умовах масовості й інтенсивності військового конфлікту. Це тісно пов'язано з проблемою критичного емоційного навантаження, де меморіалізація має балансувати між обов'язком документування трагедії та соціальною потребою у психологічній реабілітації нації. Питання ресурсного забезпечення також стає частиною предмета дослідження, оскільки в умовах економіки війни вибір пріоритетів між відбудовою інфраструктури та фінансуванням масштабних комеморативних проєктів зумовлює глибокі суспільні дискусії.

Не менш важливим аспектом постає регіональна диференціація меморіальних практик, де досвід громад, що перебували в безпосередній окупації, суттєво відрізняється від запитів тилкових регіонів. У деокупованих містах пам'ять має виражений характер фіксації злочину, тоді як в інших частинах країни переважає героїчний наратив. Аналіз цих розбіжностей дозволяє виявити точки соціальної напруги та можливості для створення єдиного, але інклюзивного національного простору пам'яті. Такий простір покликаний об'єднати різний досвід переживання війни в цілісну історичну свідомість, де державні інституції, цифрові платформи та низові ініціативи виступатимуть взаємодоповнювальними елементами єдиної стратегії національного самоствердження.

Комеморативна та культурна пам'ять в державній політиці та меморіальній практиці традиційно поставали поствоєнними феноменами – ретроспективною рефлексією над завершеним досвідом. Російсько-українська війна, що триває, докорінно змінює цю парадигму, висуваючи на передній план складну феноменологію меморіалізації в умовах триваючого екзистенційного конфлікту. Виникає явище «пам'яті в реальному часі», де фіксація подій, вшанування жертв та героїзація чину відбуваються синхронно з бойовими діями. Традиційна архітектура пам'яті, зазвичай вибудована на часовій та емоційній дистанції, поступається місцем «гарячій пам'яті» – акту інтелектуального та символічного спротиву в теперішньому.

Подібний парадигмальний зсув вимагає перегляду й адаптації звичних методологічних підходів. Якщо для Моріса Альбакса, видатного французького соціолога, мислителя-гуманіста та фактичного фундатора сучасної теорії колективної пам'яті, вона була відносно статичним соціальним конструктом [1, р. 88], що стабілізується в мирний час, то сучасна українська модель є процесуальною та інтенсивною. Процес осмислення сучасних подій підтверджує його тезу про те, що минуле не зберігається в пам'яті як незмінний архів, а щоразу заново конструюється під впливом актуального моменту. Хоча М. Альбакс не припускав ситуації, за якої суспільство кодифікує досвід ще до завершення активної фази збройної агресії, сама природа такої кодифікації відповідає його твердженню: пам'ять не відтворює минуле таким, як воно є, а вибудовує його образ, виходячи з потреб теперішнього [2, р. 7]. Таким чином, соціальні рамки пам'яті починають діяти миттєво, не чекаючи на завершення подій, щоб надати їм структури та сенсу відповідно до панівних думок спільноти. Меморіалізація перестає бути лише вшануванням минулого, вона стає активним засобом навігації в теперішньому, змінюючи саму суть комеморативного акту.

Центральною постає й трансформація концепції «місць пам'яті», яку впровадив у науковий обіг П'єр Нора, видатний французький історик, академік, один з найбільш впливових інтелектуалів сучасності [3]. В українських реаліях 2022-2026 рр. ці локації виникають стихійно: це можуть бути як залишки знищеної ворожої техніки на деокупованих територіях, так і руїни шкіл та лікарень, що перетворюються на об'єкти паломництва. Як зазначав П. Нора, такі локації стають опорами ідентичності в часи криз. Проте виклик нинішнього періоду полягає у надмірній щільності таких об'єктів та їхній високій травматичності, що породжує

гостру дилему між «пам'яттю-свідченням» та «пам'яттю-відбудовою». Музеїфікація доказів злочину, наприклад, збереження понівечених житлових кварталів як візуального свідчення геноцидної практики, вступає в певну суперечність з необхідністю відновлення простору заради нормалізації життя. Питання, що саме підлягає консервації, а що має бути реконструйовано, стає ключовою проблемою для урбаністів та істориків, оскільки перша стратегія прагне зберегти руїну як доказ, а друга – прагне стерти її як ознаку болю.

Війна стала каталізатором остаточної деколонізації меморіального ландшафту, де заміщення імперських маркерів новими сенсами постає формою контролю над майбутнім через маркування простору. Протягом 2022-2026 рр. Україна переживає остаточно фазу «ментальної деокупації», де меморіалізація поточної війни нерозривно пов'язана з демонтажем залишків радянського нарративу. На цьому аспекті системно наголошує Володимир В'ятрович, відомий український історик, публіцист, громадський діяч та ключовий архітектор політики дерадянзації, стверджуючи, що відсутність власної політики пам'яті робить націю вразливою до ідеологічних маніпуляцій. Він переконує, що кожна назва вулиці чи меморіальна дошка сьогодні – це форпост у війні за суб'єктність [10]. Таким чином, маркування простору стає не просто технічною зміною топонімів, а стратегічним інструментом національної безпеки.

Подібну інтенцію простежуємо у текстах і позиції Оксани Забужко, видатної української письменниці, поетеси, відомої інтелектуалки та помітної постаті в українському постколоніальному дискурсі, яка акцентує суспільну увагу на важливості виходу з «тіні чужих нарративів». Зокрема, у своїх публічних виступах вона наголошує, що десятиліттями українська історія подавалася світові через імперську призму, а сьогоднішнє формування власної мови пам'ятання є не лише актом національного самоствердження, а й необхідною умовою інтелектуальної деколонізації [14]. Відтак, пам'ять про війну 2022-2026 рр. має бути артикульована власною мовою, без огляду на канони, нав'язані колишньою метрополією. Це дозволяє зафіксувати момент народження нового національного епосу, що базується на чині та суб'єктності, а не лише на статусі жертви. Нова культура пам'яті, таким чином, виступає як простір остаточно розриву з колоніальним минулим та утвердження власної історичної правди.

Сучасна війна є найбільш задокументованою в історії, що породжує виклик «цифрового перенасичення» та необхідність структурування мільйонів гігабайтів фото- та відеосвідчень. Ці дані стають основою не лише для майбутніх міжнародних трибуналів, а й для новітніх форм меморіалізації. Тут доречно згадати теоретичні напрацювання, які залишила Аляйда Ассман, видатна німецька дослідниця, культуролог, професор літературознавства та одна з найавторитетніших сучасних теоретиків культурної пам'яті. Аналізуючи механізми функціонування пам'яті в медіатизованому суспільстві, А. Ассман підкреслює, що цифрова пам'ять є водночас і всеохопною, і надзвичайно крихкою. Проблема сучасності полягає в алгоритмізації спогадів: соціальні мережі самостійно фільтрують контент, створюючи специфічні «бульбашки пам'яті», що вимагає системної державної політики для збереження цілісності національного нарративу. Адже сьогодні можливість записувати більше, ніж може зберегти в собі людська пам'ять, призвела до порушення рівноваги на теренах культурної пам'яті. Обшир пам'яті та потреба у спогаді були відокремлені одне від одного й, відтоді, так і не були врівноважені, оскільки в сучасних суспільствах провідне місце посідає не саме зберігання інформації, а вибір і плекання цінних спогадів [6, с. 426]. У цифрову епоху цей вибір дедалі частіше переходить від людини до автоматизованих систем, що робить процес пригадування ненадійним і нетривким.

Феноменологічний зсув полягає у переході від пасивного споглядання минулого до активного творення меморіального ландшафту «тут і зараз». Інтеграція стихійних мнемонічних практик у державну стратегію, яку розробляли інституції національної пам'яті під керівництвом Антона Дробовича (очолював Український інститут національної пам'яті (УІНП) в 2019-2024 роках) та Олександра Алфьорова (очолює УІНП з 2025 року), постає питанням національної безпеки. Зокрема, Антон Дробович акцентує: меморіалізація, що відбувається в ході війни повинна бути інклюзивною та базуватись на залученості громад, що дозволяє їм повернути відчуття власності над символічним простором [12]. Зусилля, які він докладав, спрямовані на створення цифрових платформ пам'яті, де кожен голос стає частиною спільного нарративу, а не просто об'єктом державного регулювання.

Питання сучасної меморіалізації набуває стратегічного значення й у візії історика Олександра Алфьорова. Він розглядає її як інструмент безповоротного розриву з постколоніальним минулим. У межах такого підходу вшанування пам'яті не повинно обмежуватись лише встановленням статичних символів, а має стати живою формою комунікації, що транслює національні сенси через людські історії та чини [4]. Особливий акцент він робить на деконструкції радянських канонів, пропонуючи натомість створення таких місць пам'яті, які б сприяли формуванню суб'єктності та перетворювали історичний досвід на фундамент для усвідомленого майбутнього.

Меморіалізація в реальному часі, попри стратегічну значущість, супроводжується ризиками ретравматизації суспільства. Пошук балансу між фіксацією історичної правди та необхідністю психологічного

відновлення нації зумовлює потребу в терапевтичній функції культури пам'яті. Це передбачає розробку нових етичних протоколів комеморації, спрямованих на уникнення надмірної експлуатації образів смерті та фокусування на сенсах незламності й життєствердності. Наукове дослідження цього аспекту є критичним, оскільки концептуальні помилки у меморіальній політиці можуть спровокувати відчуження окремих соціальних груп. Вирішення питань щодо поєднання в єдиному символічному просторі пам'яті про військовослужбовців, цивільних жертв та осіб, які вважаються зниклими безвісти, є фундаментом для формування нової етики солідарності. У такому контексті меморіалізація постає як процесуальне зцілення колективної ідентичності, що утворює пропонування аналіз перспективним як для академічної спільноти, так і для суб'єктів державного будівництва.

Актуальність дослідження підкріплюється інтенсифікацією інституційної діяльності у сфері комеморації протягом 2022-2026 рр. УІНП змістив фокус на практичне розв'язання прикладних задач, ініціювавши серію круглих столів під загальною назвою «Виклики та завдання меморіалізації російсько-української війни» [19].

Важливою віхою в упорядкуванні меморіального канону стало формулювання Українським інститутом національної пам'яті засадничих принципів вшанування пам'яті про російсько-українську війну. У межах цієї концепції меморіалізація постає не як одноразовий акт, а як довготривалий інклюзивний процес, що ґрунтується на десяти ключових засадах, серед яких – тяглість боротьби, людиноцентричність та суб'єктність України. Особлива увага приділяється відмові від радянських мілітарних канонів на користь створення «живих» меморіальних просторів, які б не лише фіксували трагедію, а й сприяли суспільному діалогу та формуванню нових національних змістів. Подібний підхід означає активне залучення місцевих громад до прийняття рішень, що забезпечує демократичність та релевантність пам'яті локальному досвіду. Впровадження цих принципів дозволяє вибудувати цілісний і несуперечливий наратив, де державна стратегія поєднується з індивідуальними історіями спротиву, трансформуючи місця пам'яті на засоби зміцнення національної ідентичності та соціальної стійкості [11].

Ефективність запропонованих принципів підтверджується результатами широких електронних консультацій з громадськістю, проведених УІНП [21]. Аналіз отриманих пропозицій свідчить про високий рівень суспільного запиту на децентралізацію меморіальних практик та їхню відповідність етичним вимогам сучасності. Учасники обговорень акцентували увагу на необхідності уникнення формалізму та надмірної монументальності, натомість підтримавши ідею створення інтерактивних та багатофункціональних просторів пам'яті. Важливим аспектом стало узгодження термінологічного апарату та символіки, що має уніфікувати комеморативні заходи на рівні громад без втрати їхньої локальної автентичності. Результати консультацій засвідчили готовність громадянського суспільства до активної співпраці з державою у формуванні меморіального ландшафту, що дозволяє мінімізувати конфлікти інтерпретацій та забезпечити інклюзивність пам'яті про війну. Таким чином, верифікація стратегічних підходів через громадський діалог стає запобіжником проти нав'язування «пам'яті згори» та сприяє формуванню органічної культури вшанування.

Особливого значення набуває легітимізація меморіальних стратегій безпосередніми учасниками бойових дій. Результати спеціального опитування, проведеного серед військовослужбовців, продемонстрували солідарність професійної спільноти з ключовими принципами вшанування пам'яті, в тому числі щодо питання зміни підходів до місць поховання загиблих воїнів [18]. Респонденти підтримали перехід від радянської традиції звеличення абстрактних мас до людиноцентричної моделі, де акцент зміщується на індивідуальну історію воїна та його особистий чин.

Військові наголосили на важливості естетичної лаконічності, гідного утримання місць поховань та неприпустимості експлуатації пам'яті про загиблих у політичних цілях. Така верифікація теоретичних напрацювань досвідом ветеранів та діючих захисників дозволяє стверджувати, що оновлена концепція меморіалізації відповідає внутрішньому запиту фронтового середовища на чесне, позбавлене пафосу збереження пам'яті про побратимів. Це робить розроблений інституційний фундамент стійким до соціальних деструкцій та закладає основу для тривалого міжпоколінного діалогу.

Крім того, запит фронтової спільноти на неміфологізовану й етичну комеморацію вимагає адекватних каналів трансляції у публічний простір, де професійна рефлексія інтелектуалів зустрічається з живим досвідом безпосередніх учасників подій. У цьому контексті медійна сфера стає не просто ретранслятором інформації, а активним майданчиком для вироблення нових смислових стандартів, які дозволять розбудувати і утвердити нову культуру пам'яті. Такий діалог забезпечує конвергенцію між суб'єктивним сприйняттям ветеранів та інституційними завданнями держави, перетворюючи «фронтову етику» на загальнонаціональний ціннісний орієнтир.

Яскравим прикладом такої інтелектуальної медіації став просвітницький проєкт «Культура безсмертя: пам'ять у часі війни», презентований у лютому 2026 року на «Радіо Культура» [17]. Наратором серії виступив

історик та молодший лейтенант 2-го корпусу «Хартія» Національної Гвардії України Вахтанг Кіпіані, що забезпечило синтез академічної експертизи та безпосередньої військової ідентичності. У межах п'яти серій проєкту артикульовано підходи до трансформації особистого болю втрати на тривалу національну пам'ять, де цвинтарі та музеї розглядаються як ключові локації збереження чину нації. Особлива увага авторів зосереджена на пошуку візуальних та документальних практик, які б дозволили утримувати імена полеглих у суспільній свідомості поза межами вузькосімейного вшанування. Аналітична лінія проєкту торкається складних етичних дилем: розмежування особистого обов'язку та публічного ритуалу, трансформації пам'ятників, що продовжують говорити «мовою імперії», та переосмислення постаті радянського солдата через призму людини, використаної тоталітарною державою. Пошук балансу між аргументами, документальною базою та чуйністю пам'ятання корелює із завданнями деколонізації, де культура пам'ятання допомагає нації залишити власні сліди у просторі. Подібні медійні ініціативи можуть стати дієвим інструментом політики пам'яті в умовах війни та допомогти легалізувати напрацьовану ритуальну етику й естетику, масштабувавши її до загальнодержавної.

У межах цих експертних обговорень, що тривають упродовж останніх трьох років, формуються ключові засади державної політики пам'яті, де головним пріоритетом визначено перехід від локальних ініціатив до загальнонаціональної стратегії вшанування. Одним з ключових об'єктів цих процесів стає Національне військове меморіальне кладовище (НВМК), офіційно відкрите для перших поховань та відвідування у 2025 році [13]. Масштабність проєкту та його стратегічне значення для держави підтверджуються обсягами фінансування: у бюджеті на 2026 рік на розвиток, утримання та завершення інфраструктурних черг НВМК закладено понад 3,6 млрд. грн. [22], що може свідчити про перехід меморіалізації з площини теоретичних дискусій у сферу пріоритетного державного будівництва, де створення Пантеону героїв стає фундаментом для формування довгострокового національного нарративу.

Паралельно з розвитком фізичних меморіальних ландшафтів, державна політика 2022–2026 рр. спрямована на подолання бюрократичних бар'єрів у питаннях увіковічення пам'яті. Виклики, що обговорюються на рівні УІНП, стосуються не лише архітектурних форм, а й етичних стандартів поховань, створення усталеного загальнодержавного протоколу комеморації для громад та розробки критеріїв музеєфікації артефактів війни, що триває. Таким чином, бюджетне та адміністративне забезпечення меморіальних процесів у 2026 році демонструє готовність держави брати на себе роль головного модератора пам'яті, забезпечуючи при цьому матеріальну базу для реалізації права нації на гідне вшанування своїх захисників.

На жаль, поряд із фінансовими та інституційними успіхами, процес створення загальнонаціональних об'єктів пам'яті стикається із серйозними правовими та екологічними викликами, що унаочнює конфлікт між вимогами законодавства та нагальністю меморіалізації. Резонансним кейсом у цьому контексті стала постанова Верховного Суду від 29 січня 2026 року [15], якою було визнано незаконною передачу та зміну цільового призначення земель Маршалівського лісу на Київщині під будівництво Національного військового меморіального кладовища. Попри визнання судом надзвичайної суспільної ваги об'єкта, ключовим аргументом стало ігнорування природоохоронного статусу території при ухваленні рішень Київською обласною військовою адміністрацією. Цей прецедент оголює фундаментальну дилему: необхідність негайного вшанування полеглих захисників іноді вступає у суперечність із процедурною законністю та правами місцевих громад, що вимагає від держави більш гнучких і юридично вивірених підходів. Ситуація навколо НВМК демонструє, що процеси меморіалізації в реальному часі потребують не лише бюджетних ресурсів, а й збалансування інтересів національної безпеки з екологічними та правовими нормами, аби запобігти делегітимізації символічного простору через судові суперечки.

Трансформація культури пам'яті у 2022-2026 рр. призвела до радикального переосмислення принципів міського планування та ландшафтної архітектури в контексті меморіалізації. Нова меморіальна урбаністика в Україні свідомо відмовилася від радянської спадщини «мертвих зон» – відчужених площ із монументальними гранітними об'єктами, що не передбачали людської взаємодії. Натомість було впроваджено концепцію «живого простору», де пам'ять інтегрується в повсякденну тканину міста через паркові ансамблі, рекреаційні зони та інклюзивні архітектурні форми. Використання природних матеріалів, води, світла та вертикального озеленення дозволило створити середовище, що сприяє не лише вшануванню, а й емоційній розрядці та соціальній комунікації.

Особливого значення набула «децентралізація пам'яті» в межах міського ландшафту. Замість створення єдиного безальтернативного центру комеморації, українська стратегія, що твориться в наш час, передбачає широку мережу локальних місць пам'яті, інтегрованих у житлові масиви та громадські центри. Це дозволяє подолати дистанцію між сакральним та повсякденним, перетворюючи рефлексію над подіями війни на природний елемент міського життя. Важливим інструментом тут стало використання «акустичної меморіалізації» –

спеціально спроектованих звукових ландшафтів, де шелест трави, звуки природи чи ледь чутні аудіосвідчення створюють унікальну атмосферу занурення, що замінює традиційну тишу офіційних церемоній.

Цей перехід від помпезного монументалізму до екологічного мінімалізму є черговим актом деколонізації архітектурного мислення. Відмова від «важких» форм символізує розрив із імперською традицією маркування території як підкореного простору. Натомість українська модель 2022–2026 року пропонує архітектуру «чутливості» та «прозорості». Меморіальні об'єкти проєктуються з урахуванням потреб маломобільних груп, ветеранів з інвалідністю та людей із сенсорною чутливістю, що робить пам'ять доступною для кожного громадянина без винятку. Таким чином, перетворення колишніх місць трагедії на «місця сили» та суспільної злагоди через архітектурне переосмислення стало фундаментом для посттравматичного зростання українських громад та їхньої інтеграції у сучасний європейський урбаністичний контекст.

Паралельно з державними інституціями, ключову роль у кодифікації воєнного досвіду відіграють цифрові платформи та громадські ініціативи, що реалізують концепцію «живого архіву». Доцільність такого підходу в наш час обумовлена не тільки потребою в негайній фіксації персональних історій, а й необхідністю протидії «цифровій ефемерності» – явищу, за якого масиви даних у соціальних мережах зникають через алгоритмічні обмеження або політику модерации глобальних платформ. Провідне місце в цьому процесі посідає платформа пам'яті «Меморіал» (memorial.ua), яка станом на 2026 рік акумулює тисячі верифікованих життєписів. На відміну від статичних державних реєстрів, цей ресурс пропонує наративну модель пам'ятання: кожна сторінка є мікроісторією, що поєднує текстові свідчення, візуальні матеріали та спогади. Це дозволяє змістити фокус із деперсоніфікованої статистики на унікальність людської долі, формуючи цифрову антологію національного спротиву.

Аналогічну методологічну глибину демонструє проєкт «Недописані», зосереджений на збереженні пам'яті про втрачений інтелектуальний капітал – митців, журналістів, науковців та громадських діячів. Ця ініціатива виконує функцію культурної реституції, оскільки фіксує не лише факт загибелі, а й незавершену творчу спадщину, чернетки та ідеї. Таким чином, меморіалізація виходить за межі жалоби, трансформуючись в акт збереження культурної суб'єктності нації в умовах загрози її фізичного знищення.

Специфічною формою мережевої децентралізованої комеморації постають новітні спільноти, зокрема Community Ulman. Вони репрезентують здатність громадянського суспільства до самоорганізації навколо вшанування пам'яті конкретних військових підрозділів або знакових постатей. Такі мікроспільноти функціонують як горизонтальні мережі, що об'єднують родичів полеглих, побратимів та волонтерів, створюючи стійкі екосистеми пам'яті. Подібний формат є значно адаптивнішим за державні протоколи, оскільки дозволяє інтегрувати в меморіальний простір сучасну естетику (цифрове мистецтво, відеопоезію) та підтримувати постійну комунікацію між учасниками, що має виражений терапевтичний ефект.

Перетворення чинних комеморативних практик проявляється і у масштабних перформативних заходах. Всеукраїнська акція «Ангели пам'яті», проведена 18–20 лютого 2026 року, засвідчила остаточне формування цілісної лінії наступності між Героями Небесної Сотні та захисниками періоду повномасштабного вторгнення [5]. Символічний жест розвішування білих паперових ангелів у 2026 році набув масштабів глобального акту, що маркує не лише український простір, а й ключові світові столиці (країн так званого демократичного блоку). Це свідчить про перетворення пам'яті на інструмент солідарності, коли візуальний символ перетворюється на універсальну мову міжнародної взаємодії.

Діяльність платформ на кшталт «Меморіалу» та локальних мережевих спільнот виступає механізмом демократизації пам'яті. Вони забезпечують право на вшанування для груп, які часто перебувають на периферії офіційного дискурсу – волонтерів, медичного персоналу та цивільних жертв. В цей спосіб вибудовується багатоаспектна меморіальна архітектура, де державна стратегія НВМК та УІНП отримує емоційне та змістове наповнення через низові громадські ініціативи.

Процес демократизації пам'яті через низові ініціативи зумовлює перехід від монолітного державного наративу до поліфонічного відтворення минулого, де голос окремого індивіда стає рівноцінним офіційній хроніці бойових дій. Контекстуально функціонування цифрових архівів та локальних спільнот виконує роль компенсаторного механізму, що заповнює лакуни в офіційній комеморації. Якщо державні інституції здебільшого зосереджені на канонізації воєнного подвигу та розбудові масштабних пантеонів, то громадські платформи здатні фіксувати менш «помітні», але не менш значущі форми спротиву. Включення до меморіального простору історій медиків, які працювали в умовах повної блокади, волонтерів, що забезпечували життєдіяльність фронту, або цивільних осіб, які чинили ненасильницький опір на окупованих територіях, дозволяє сформувати цілісну картину національної стійкості. Така інклюзивність запобігає ієрархізації жертв і втрат, стверджуючи принцип рівної гідності кожного життя, покладеного на вітар свободи.

Багаторівнева меморіальна архітектура, що виникає в результаті взаємодії УІНП, НВМК та цифрових ініціатив, забезпечує сталість пам'яті через її децентралізацію. Мережевий характер таких платформ, як «Меморіал», створює ефект «розподіленого архіву», який практично неможливо знищити фізично або повністю викривити ідеологічно. Кожна локальна спільнота чи персональна сторінка пам'яті функціонує як автономний вузол, що водночас є частиною загальнонаціональної системи комеморації. Це дозволяє уникнути ризиків, притаманних тоталітарним моделям пам'яті, де руйнація центрального монумента чи зміна політичного курсу веде до амнезії цілих поколінь. Натомість низові ініціативи інтегрують пам'ять у повсякденне життя громад, перетворюючи її з об'єкта пасивного споглядання на живий соціальний досвід, що постійно відтворюється через цифрову взаємодію, локальні ритуали та особисту участь громадян.

Змістова та емоційне наповнення державної стратегії через громадські проєкти також розв'язує проблему «відчуження пам'яті», коли офіційні меморіали сприймаються як дистанційовані та надто формалізовані об'єкти. Взаємодоповнюваність інституційного та низового рівнів дозволяє поєднати масштабність національного міфу з інтимністю приватної трагедії. Цифрові платформи та спільноти на кшталт Community Ulman виконують функцію «емоційних провідників», які роблять досвід минулого близьким і зрозумілим для сучасників, що не мали безпосереднього стосунку до конкретних подій. У такий спосіб формується нова етика солідарності, де державні комеморативні акти отримують легітимізацію через щире залученість суспільства, а приватні ініціативи здобувають статус загальнонаціонального надбання. Це створює надійний фундамент для довгострокової суспільної єдності, де пам'ять стає не джерелом конфліктів, а ресурсом для відновлення, розвитку й утвердження суб'єктності української політичної нації.

Регіональна диференціація меморіальних практик у період 2022-2026 рр. постає як складне соціокультурне явище, зумовлене гетерогенністю воєнного досвіду різних територіальних громад. Аналіз виявляє виразну дихотомію між комеморативними стратегіями деокупованих територій та тилових регіонів. У громадах, що перебували в безпосередній окупації – зокрема в Бучі, Ірпені, Бородянці, Ізюмі, – пам'ять набуває характеру «доказової меморіалізації». Тут меморіальні об'єкти – від спаленої техніки до руїн цивільної інфраструктури – функціонують не лише як місця жалоби, а й як фізичні свідчення воєнних злочинів. Такий підхід спрямований на детальну фіксацію травми та верифікацію історичної правди, де візуальна мова меморіалу має бути максимально наближеною до реалій пережитого насильства. Фактично, пам'ять виконує функцію юридичного та етичного свідчення, що є критично важливим для процесів реалізації міжнародного правосуддя.

Особливого значення набуває концепція «топології травми» [7], яка на прикладі Ірпінської та Бучанської громад демонструє процес інтеграції воєнного досвіду в урбаністичне середовище. У деокупованих містах-сателітах Києва меморіалізація постає як поле напруги між необхідністю збереження «шрамів війни» та правом міста на регенерацію. Специфіка цього досвіду полягає у дворівневій фіксації подій: просторовому – через реєстри місць пам'яті («Мапа війни») та персональному – через цифрові Книги пам'яті. Такий підхід дозволяє систематизувати локації, що відіграли ключову роль в обороні – від Романівського мосту до блокпостів «Караван Гала» та «Жираф», – не перетворюючи місто на статичний музей болю. Ключові об'єкти, як-от Романівський міст, трансформуються з інфраструктурних споруд на символи національного масштабу, що потребує стратегічного архітектурного планування з горизонтом у 50-100 років.

Натомість у тилових регіонах, де досвід війни здебільшого опосередкований ракетними обстрілами та економічними викликами, домінує героїко-символічний наратив. Меморіальний ландшафт тут формується навколо вшанування звитяги Збройних Сил України та консолідації громади навколо образу перемоги. Візуальна мова таких об'єктів частіше звертається до метафоричних образів, що символізують незламність та тяглість державної традиції. Однак, така відмінність у фокусі пам'ятання створює ризики внутрішньосуспільної напруги: «пам'ять-біль» деокупованих громад може вступати у когнітивний дисонанс із «пам'яттю-тріумфом» відносно безпечних областей. Це актуалізує потребу у розробці інклюзивних меморіальних форматів, здатних інтегрувати трагедію та героїку, в єдиний національний текст без знецінення локального досвіду.

Подолання цієї регіональної асиметрії вбачається у розбудові мережевих зв'язків між локальними ініціативами та загальнодержавними проєктами. Важливу роль у цьому відіграють цифрові платформи, які дозволяють детериторіалізувати пам'ять, роблячи досвід окупації доступним для осмислення в будь-якій точці країни. Інтеграція регіональних мікроісторій у структуру Національного військового меморіального кладовища та діяльність УІНП дозволяє нівелювати загрозу фрагментації пам'яті. Реформування культури пам'яті сьогодні вимагає переходу від уніфікованих шаблонів до гнучкої системи, де локальна специфіка трагедії та загальнонаціональний міф перемоги виступають не як суперечливі, а як взаємодоповнювальні рівні національної ідентичності.

Проте реалізація зазначеної мережевої моделі та цифрова детериторіалізація пам'яті потребують не лише змістовної синхронізації, а й стабільного ресурсного фундаменту. Перехід від концептуального проектування до практичного втілення меморіальних ініціатив неминуче актуалізує питання фінансової стійкості комеморативної архітектури. Це зумовлює необхідність перегляду економічних засад національної політики пам'яті, де кожна ідеологічна трансформація супроводжується пошуком відповідного інструментарію матеріального забезпечення. Відтак, еволюція ідейного наповнення меморіального простору відбувалася паралельно з трансформацією механізмів його фінансування.

Питання ресурсного забезпечення меморіальної політики протягом 2022-2026 рр. пройшло складну еволюцію: від початкового етапу стихійної акумуляції приватних коштів до формування системних державних стратегій. У перші місяці повномасштабного вторгнення меморіалізація мала переважно волонтерський та низовий характер, що не потребувало значних бюджетних асигнувань, проте демонструвало високу готовність суспільства інвестувати власні ресурси у вшанування пам'яті. Однак із розширенням масштабу втрат та переходом конфлікту у затяжну фазу (2023-2026 рр.), вибір пріоритетів між безпосереднім фінансуванням оборонного сектору та реалізацією фундаментальних комеморативних проєктів зумовив виникнення системного виклику, який визначається як «прагматика пам'яті».

Феномен «прагматики пам'яті» у зазначений період відображає гостру необхідність балансування між етичним обов'язком вшанування та економічною раціональністю воєнного часу. В умовах дефіциту бюджетних коштів пріоритетність надавалася проєктам, що мають високий репаративний або безпековий потенціал. Зокрема, державне фінансування спрямовувалося не на створення статичних монументальних форм, а на розбудову цифрових реєстрів, ідентифікацію загиблих та юридичне закріплення доказів культуроциду. Така прагматизація меморіального процесу дозволяє трактувати комеморацію як інвестицію у міжнародне правове визнання злочинів агресора, де кожен витрачений ресурс має працювати на посилення суб'єктності держави у майбутніх судових процесах. Більше того, «прагматика пам'яті» зумовила перехід до концепції «сталого меморіалу», що передбачає мінімізацію витрат на утримання при максимальному символічному навантаженні. Це дозволило нівелювати загрозу суспільної напруги через витрати на «культуру», адже меморіалізація стала уявлятися не як альтернатива витратам на оборону, а як інтегрована частина стратегії виживання нації. Таким чином, ресурсна еволюція 2022-2026 рр. продемонструвала здатність української комеморативної системи адаптуватися до викликів і завдань часу, зберігаючи баланс між гідністю та прагматизмом.

Аналіз процесів меморіалізації свідчить, що протягом усього досліджуваного періоду суспільна рецепція витрат на комеморацію прямо залежить не від обсягу коштів, а від їхньої відповідності запитам ветеранської спільноти та родин полеглих захисників. Центральні об'єкти, насамперед Національне військове меморіальне кладовище, постають як інституційна відповідь держави на екзистенційний виклик, що вимагає сталого та прозорого фінансового супроводу. Глибинна логіка державної стратегії дозволяє трактувати ці видатки не як інертні витрати, а як стратегічні інвестиції в «безпековий каркас» національної ідентичності. Меморіалізація у 2022-2026 рр. виступає формою стратегічних комунікацій, де фінансова підзвітність та залученість громадськості до обговорення концепцій стають гарантами легітимності вшанування.

В той же час соціокультурні виклики полягають у необхідності пошуку таких моделей меморіалізації, які б не створювали критичного тиску на виснажену війною фінансову систему країни. Протягом всього періоду повномасштабної війни спостерігається чітка тенденція до відмови від застарілих форм дорогої монументалізації на користь «функціональної пам'яті» та цифрових рішень. Використання ландшафтного дизайну сталого розвитку, QR-кодифікації та віртуальних архівів дозволяє мінімізувати капітальні матеріальні витрати, зберігаючи при цьому максимальну символічну глибину. Даний підхід перетворює бюджетну політику у сфері пам'яті на інструмент реалізації суспільного договору, де держава бере на себе зобов'язання щодо вічного вшанування індивідуального чину, що є фундаментальною умовою збереження морально-психологічної стійкості нації в умовах тривалої боротьби.

Законодавче закріплення засад державної політики національної пам'яті у 2025 році стало правовим завершенням переходу від фрагментарних ініціатив до цілісної доктрини захисту смислового простору України. Прийняття Закону № 4579-IX [20] дозволило вперше на нормативному рівні інтегрувати поняття «рашизму» як різновиду тоталітарної ідеології та практик, що лежать в основі агресії Російської Федерації. Це дало змогу суб'єктам меморіалізації чітко класифікувати злочини проти Українського народу як системну імперську політику, що триває десятиліттями, а не як ізольований військовий конфлікт. Таким чином, новітня правова база означила політику в сфері національної пам'яті не просто як культурну діяльність, а як критичну складову національної безпеки, спрямовану на формування суспільного імунітету проти маніпуляцій історичною правдою.

Закон суттєво розширив інструментарій комеморації, ввівши чітку дефініцію «місць пам'яті», що охоплюють як фізичні об'єкти (меморіали, пантеони, кладовища), так і територіально локалізовані зони свідчень. Важливим нововведенням стало надання Українському інституту національної пам'яті спеціального статусу центрального органу виконавчої влади, що наділений правом надавати обов'язкові до розгляду висновки та рекомендації щодо реалізації меморіальних проєктів. Це дозволило подолати хаотичність у маркуванні простору та забезпечити відповідність нових меморіалів критеріям історичної достовірності та наукової обґрунтованості. У такий спосіб державна політика отримала механізм фільтрації «історичної антиукраїнської пропаганди», створюючи захищене правове середовище для відновлення та збереження національної ідентичності.

Особливий акцент у новій законодавчій базі зроблено на визнанні тягlosti боротьби за незалежність, де Війна за Незалежність України (з 2014 р.) утверджується як продовження українських визвольних змагань ХХ століття. Це зумовило появу вимог до створення мартирологів та поіменних книг пам'яті, що базуються на принципі поваги до людської гідності та персоналізації кожного учасника спротиву. Закон легітимізував використання усноісторичних свідчень як рівноцінного джерела для формування національної пам'яті, що дозволило офіційно інтегрувати «живий досвід» учасників оборони 2014-2026 рр. у структуру Державної стратегії. Такий підхід забезпечив інклюзивність меморіальних практик, де держава виступає не монополістом наративу, а координатором багатогранного процесу вшанування.

Зрештою, нормативне визначення загальнонаціональних місць пам'яті, до яких увійшли Національний музей Голодомору-геноциду, меморіали Революції Гідності та Бабиного Яру, а також Національне військове меморіальне кладовище, заклало фундамент для Державного Протоколу та Церемоніалу України. Завершальним етапом формування цілісної державної моделі комеморації стало ухвалення Верховною Радою України 11 лютого 2026 року Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вшанування пам'яті співвітчизників, які загинули внаслідок збройної агресії російської федерації» (№14144). Цей нормативно-правовий акт фактично кодифікував щоденний ритуал пам'яті, перевівши його з площини суспільної етики у вимір загальнодержавного обов'язку. Центральною новацією документа є законодавче закріплення статусу загальнонаціональної хвилини мовчання о 9:00, яка охоплює всі категорії загиблих – від військовослужбовців та волонтерів до цивільного населення. Аналіз його положень дає підстави стверджувати, що комеморативні практики остаточно інтегровані у систему цивільного захисту та стратегічних комунікацій держави. Використання систем централізованого оповіщення та медіа-ресурсів усіх форм власності для оголошення хвилини мовчання свідчить про розбудову єдиного інформаційно-меморіального простору. При цьому Український інститут національної пам'яті наділяється розширеними повноваженнями щодо розробки методологічних рекомендацій, що забезпечує змістовну цілісність та однорідність національного наративу. Закон також ревіталізує традицію вшанування жертв Голодомору, що підкреслює тягlostь геноцидальної політики агресора крізь історичні епохи. Ухвалення Закону №14144 у лютому 2026 року маркує момент остаточної суверенізації українського меморіального ландшафту, утверджуючи той момент, що саме держава взяла на себе роль гаранта збереження пам'яті, роблячи рефлексію над минулим константою повсякденного життя громадян. Це означає, що у 2026 році комеморація Війни за Незалежність стала частиною офіційної репрезентації держави на міжнародній арені, демонструючи суб'єктивність України через вшанування власних героїв і жертв. Вимога законодавства щодо обов'язкової залученості УНП до експертизи навчальної літератури та освітніх програм забезпечила трансляцію цих сенсів у систему освіти, гарантуючи, що відновлена національна пам'ять стане основою для ідентичності майбутніх поколінь.

Етичний вимір меморіалізації у зазначений період визначається безпрецедентним для сучасної Європи масштабом втрат, що творить перед Україною ґрунтовну дилему персоналізації. У центрі дослідження постає обов'язок забезпечити гідне вшанування кожної особи в умовах масового, часто анонімізованого інтенсивністю боїв, конфлікту. Екзистенційний масштаб трагедії вимагає переходу до нових етичних протоколів, де пріоритетом стає не лише велич історичної події, а й унікальна суб'єктивність учасника. Це втілюється у створенні розгалужених персоналізованих цифрових профілів та інклюзивних дизайнів поховань, де акцент зміщується з обставин загибелі на життєпис та ціннісні орієнтири особи. Такий підхід дозволяє уникнути перетворення індивідуальної долі на статистичну одиницю, зберігаючи цілісність загальнонаціонального наративу через мозаїку приватних історій.

Критично важливим в контексті формування нової культури пам'яті стає складне балансування між функцією свідчення (документуванням) та функцією терапії (зіціленням). Меморіалізація «в реальному часі» змушує соціум щоденно взаємодіяти з візуалізацією болю, що за відсутності належної дистанції неминуче призводить до ризику вторинної травматизації та кумулятивного емоційного виснаження. Саме тому протягом

2022-2026 рр. особливого розвитку набувають «лагідні» форми комеморації, зокрема, меморіальні сади, сади пам'яті [8] та парки тиші, де контакт із природним середовищем стає медіатором у проживанні скорботи. Ці й подібні їм простори дозволяють інкорпорувати досвід втрати в повсякденні маршрути мешканців, перетворюючи локацію пам'яті з тригера стресу на ресурс колективної стійкості. Комеморація тут починає виконувати роль специфічної соціальної терапії, легітимізуючи емоції та надаючи трагічним подіям вищого метафізичного сенсу.

Етика меморіального процесу також вимагає чіткої демаркації між приватним простором індивідуального горя та публічним обов'язком національного пам'ятання. У досліджуваній період спостерігається остаточний розрив із радянською традицією «важкого» граніту та вічних вогнів, які часто пригнічували людину своєю монументальною невідворотністю. Сучасна українська комеморація дрейфує в бік створення динамічних, інтерактивних майданчиків, що стимулюють внутрішній діалог та рефлексію, а не лише пасивне споглядання символів минулого. Відмова від надмірної героїзації смерті на користь вшанування життя та ідеалів, за які тривала боротьба, дозволяє сформувати таку ідеологему, де пам'ять про війну стає не тягарем минулого, а фундаментом для майбутнього розвитку. Що забезпечує умови для наступного, посттравматичного, зростання суспільства, перетворюючи біль на джерело ідентичності та ціннісного єднання.

Особливе місце в етичній структурі займає питання інклюзивності та доступності меморіальних просторів для ветеранів із різним досвідом поранень і травм. Культура пам'яті 2022-2026 рр. вперше на державному рівні розглядає архітектурне середовище як безбар'єрне не лише фізично, а й сенсорно. Це передбачає використання нейтральних кольорових гам, уникнення різких звукових ефектів та створення зон для усамітнення, що є критичним для людей із посттравматичним стресовим розладом. Таким чином, меморіалізація стає частиною широкої системи реабілітації, в якій навколишній фізичний простір вшанування має за мету допомагати ветерану та цивільному відчутти безпеку та визнання суспільством їхнього внеску. Зрештою, успішність нової моделі комеморації вимірюється її здатністю трансформувати травму в усвідомлений досвід, що стає запорукою психологічного виживання та інтелектуальної суб'єктності нації в глобальному контексті.

Формування спільної пам'яті у період, що досліджується, базується на концепції «національного міфу» як спільної оповіді, що має визрівати через низові практики, а не бути штучно сконструйованою владними інституціями. Згідно з візією учасників Конгресу культури «Зв'язок_Розрив» (Львів, 12-14 грудня 2025 р.) [16], етична спроможність нації визначається здатністю інтегрувати ветеранський досвід у повсякденність через виховання цінностей поваги та співіснування, де цивільні навчаються жити поруч із ветеранами, а не вимагають від них адаптації (в багатьох випадках – негайної) до «мирних» стандартів. Такий підхід передбачає подолання розриву між «демократичною пам'яттю» – живою, багатогранною та часто суперечливою – та уніфікованим державним нарративом, який за відсутності інклюзивності ризикує стати джерелом конфліктів. У цьому процесі ключовою є роль «залучених суб'єктів», які, навіть намагаючись дистанціюватися від війни, мимоволі обирають сторону або збереження пам'яті, або її поступового вимивання з суспільного ландшафту.

Етичний виклик меморіалізації в реальному часі полягає у переході від «точки нуль», коли після початку повномасштабного вторгнення РФ бракувало лексики для опису трагедії, до формування розгалужених «мов пам'яті» – від естетичних та інтелектуальних до вульгарних чи пафосних. Дослідники наголошують, що ми перебуваємо в процесі реалізації трьох послідовних меморіальних проєктів: локального (2014-2022 рр.), інтенсивного загальнонаціонального (2022-2026 рр.) та рефлексивного постконфліктного, який розпочнеться після завершення активної фази боїв. Саме на третьому етапі суспільство отримає етичне «право на плач» та кризову рефлексію, що дозволить остаточно визначити місце Війни за Незалежність у тривалій історичній перспективі. Така етапність є необхідною для терапевтичного проживання травми, оскільки передчасна фіксація значень може заблокувати природні процеси осмислення втрат.

Особливого значення набуває «перформативність пам'яті» – впровадження ритуалів спільної дії, таких як щоденна загальнонаціональна хвилина мовчання, що функціонує за принципом «м'якої сили». Ці практики не мають бути репресивними; їхня етична цінність полягає у добровільному прийнятті спільної ідентичності, на кшталт традиції запалювати свічку у вікні на знак пам'яті про Голодомор. Ритуалізація дозволяє маркувати «своїх» за ціннісними орієнтирами, перетворюючи комеморацію на дію, що долає географічну чи соціальну розпорошеність досвіду. У такий спосіб формується політично доросла нація, що здатна брати на себе відповідальність за збереження пам'яті про людину, навіть якщо особистий досвід спостерігача не містить прямого зіткнення з аналогічною трагедією.

Водночас етика меморіалізації у 2026 році вимагає захисту процесу формування пам'яті від тоталітарних шаблонів минулого, де держава мала монополію на правду. Сучасні «агенти пам'яті» – академічні спільноти, митці, волонтери – виступають запобіжниками проти спроб «придумати стратегію за нас», наполягаючи на збереженні правдивої, часто незручної історії. Це стосується і переосмислення радянської спадщини, і

створення нових освітніх програм, в яких пам'ять розглядатиметься не як статичний об'єкт, а як динамічний процес взаємодії між різними досвідами війни. Зрештою, успіх національного нарративу залежить від того, чи вдасться нам перетворити пам'ять на живий зв'язок, що буде здатен утримувати суспільство у єдності попри всі розриви, завдані травмою.

Завершальний етап формування нової культури пам'яті позначений інтенсивною дифузією матеріальних та цифрових форм комеморації, що дозволило подолати «інформаційну ефемерність» воєнного досвіду. Платформи на кшталт «Меморіалу» та проекту «Недописані» у 2022–2026 рр. еволюціонували з волонтерських ініціатив у верифіковані цифрові екосистеми, які стали альтернативою традиційним статичним архівам. Це дозволило детериторіалізувати національну пам'ять: за посередництва соцмереж та імерсивних VR-технологій відомості про війну стали відносно доступними глобальному глядачеві, перетворюючи локальну трагедію на частину загальносвітового гуманітарного дискурсу. У такий спосіб цифрова архітектура виконала роль «зв'язкового» між розпорощеними громадами, забезпечивши тяглість пам'яті навіть у тих регіонах, де фізичне маркування простору було неможливим через окупацію чи руйнацію.

Водночас практична реалізація масштабних проєктів, таких як Національне військове меморіальне кладовище, виявила низку юридично-адміністративних викликів, що стали іспитом на спроможність правової держави. Конфліктні кейси, зокрема навколо Маршалівського лісу, продемонстрували необхідність складного балансування між сакральним обов'язком вшанування героїв та екологічними й адміністративними стандартами громади. Вирішення цих суперечок через судові механізми та публічні обговорення у 2025–2026 рр. заклало важливий прецедент: меморіалізація перестала бути директивною командою «згори» і стала об'єктом суспільної домовленості. Це підтвердило тезу про те, що легітимність символічного місця пам'яті залежить не від його масштабу, а від законності та прозорості процедури його створення.

Логічним продовженням інституціалізації нових комеморативних практик стало формування цілісної стратегії «педагогіки пам'яті», інтегрованої в освітній простір України. На відміну від традиційного викладання історії, сучасна модель орієнтована на формування критичного мислення та емпатії через безпосередню взаємодію з місцями пам'яті та цифровими архівами. У 2022–2026 рр. було розроблено та впроваджено методичні рекомендації щодо використання імерсивних технологій (VR/AR) у межах шкільних та університетських програм, що дозволило перетворити меморіалізацію з пасивного накопичення фактів на активний процес співпереживання та ціннісного вибору.

Ключовим елементом освітньої парадигми стала концепція «живої історії», де учні та студенти залучаються до проєктів збору усних свідчень та документування локального досвіду війни. Що не лише збагачує цифрові платформи, а й створює міцний зв'язок між поколіннями, запобігаючи відчуженню молоді від трагічних сторінок національного минулого. Важливим аспектом деколонізації освіти стало витіснення радянських методичних шаблонів «геройко-патріотичного виховання» на користь антропоцентричного підходу, де в центрі уваги перебуває особистість, її права, гідність та вибір в екстремальних умовах.

Окреме місце в цьому процесі належить університетам та університетській корпоративній спільноті, яка виступає інтелектуальним модератором комеморативних дискусій. Програми 2022–2026 рр. включають курси з публічної історії та меморіальних студій, що готують фахівців, здатних працювати з травматичним досвідом на рівні громад. Таким чином, «педагогіка пам'яті» починає виконувати роль інструменту стратегічної комунікації держави з прийдешніми поколіннями, закладаючи фундамент громадянської ідентичності, стійкої до зовнішніх інформаційних агресій та внутрішніх ціннісних розмивань. Меморіалізація, трансльована через освітні інституції, перетворюється з акту вшанування на акт інтелектуального відтворення нації в європейському геополітичному просторі

Інституційна роль Українського інституту національної пам'яті, підсилена Законом 2025 року, змістилася з суто просвітницької діяльності до функції стратегічного регулятора та експертного хабу. УІНП став запобіжником проти рецесії колоніальних нарративів та ідеологічних маніпуляцій, забезпечуючи наукову достовірність у маркуванні простору та підготовці освітніх програм. Зосередження меморіальних процесів у віданні такої інституції дозволила уніфікувати державний церемоніал, водночас залишаючи простір для низових ініціатив спільнот. Ця синергія державного та громадського секторів створила багатопшарову структуру пам'яті, де офіційне вшанування органічно доповнюється живою пам'яттю мікрогромад, не вступаючи з нею у ціннісний конфлікт.

Успішність описаних інституційних трансформацій безпосередньо залежить від глибини розуміння ідеологічного підґрунтя комеморації, де деколонізаційний потенціал історичної пам'яті постає не просто теоретичним концептом, а стратегічним інструментом національного відродження [9]. Спираючись на досвід подолання «скаліченої свідомості» та «манкуртства», що тривалий час культивувалися в межах імперського

дискурсу, сучасна Україна використовує меморіалізацію як акт повернення суб'єктності «голосу підпорядкованого». У цьому контексті державна політика вшанування героїв Війни за Незалежність у 2014–2026 рр. є формою фундаментального «лікування» національного духу від наслідків багаторічної провінціалізації та мовної асиміляції. Відновлення тягlosti державотворення – від Княжої доби до сучасної боротьби – дозволяє остаточно витіснити нав'язаний образ «внутрішнього Іншого» (імперський конструкт, що маркує підкорену націю як «несамостійну копію» панівної культури, позбавляючи її права на власну історичну логіку), замістивши його самодостатнім нарративом переможця, що має власну історичну логіку та етичну систему.

Важливим вектором розвитку меморіальної культури у 2022–2026 рр. стало формування концепції «репаративної пам'яті». В її основі лежить твердження, що комеморація є не лише внутрішньою психологічною потребою нації, а й формою нематеріальних репарацій у межах перехідного правосуддя. В українському контексті це трансформувалося у вимогу визнання світовою спільнотою та міжнародними судовими інституціями фактів системного нищення української ідентичності як складової геноцидальної політики агресора. Таким чином, кожен меморіальний об'єкт, цифрова копія зруйнованої пам'ятки чи верифікований архів усних свідчень, створені у цей період, набуває статусу доказової бази у межах міжнародних трибуналів.

Особлива складність реалізації репаративної функції пам'яті полягає у необхідності юридичної фіксації шкоди, завданої соціокультурному коду нації. У 2026 році українські меморіальні ініціативи почали діяти як інструменти «культурної деокупації», що повертають суб'єктність територіям, які тривалий час перебували під ідеологічним тиском. Світовий вимір цієї моделі втілюється у створенні транскордонних комеморативних проєктів із країнами-партнерами, що дозволило винести український нарратив за межі суто регіонального контексту. Культура пам'яті в реальному часі стала інструментом стратегічної дипломатії. Багато в чому саме через цифрові виставки та спільні заходи Україна стверджує свою роль як форпосту європейських цивілізаційних цінностей.

Деколонізація у цьому правовому та символічному полі означає остаточний вихід із «сірої зони» імперського впливу та легітимізацію власного історичного досвіду як невід'ємної і рівноправної частини світової спадщини. Відповідно, меморіалізація Війни за Незалежність постає не просто актом вшанування минулого, а закладанням фундаментальних моральних підвалин для справедливого повоєнного світового устрою. У цій системі координат агресор несе відповідальність не лише за фізичну агресію та економічні збитки, а й за спроби геноциду та стирання пам'яті народу. Зрештою, успішна реалізація стратегії репаративної пам'яті у 2026 році стала запорукою того, що українська ідентичність більше не сприйматиметься крізь призму колоніальних викривлень, а постане як самодостатній інтелектуальний та ціннісний суб'єкт глобального масштабу.

Практична реалізація цього процесу в сучасних умовах демонструє остаточний перехід від «захисної» моделі пам'яті до стратегії активного ствердження української ідентичності як живого генетичного коду нації. Використання новітніх комеморативних форм – від «діалогових» цифрових архівів до вражаючого ансамблю Національного військового меморіального кладовища – стає матеріальним втіленням подолання того «колонізованого духу», що десятиліттями піддавався системному інтелектуальному вимиванню. Це дозволяє розглядати кожне відновлене ім'я та кожне місце пам'яті як форпост національної безпеки, що захищає суспільство від рецидивів «малоросійства» та імперської ностальгії. Зрештою, сучасна меморіальна практика завершує ту інтелектуальну працю з деколонізації, яка розпочалася в академічних кабінетах, переплавляючи її на міцний фундамент для повоєнного цивілізаційного поступу суспільства в європейському геополітичному просторі.

Особливим виміром репаративної пам'яті стало використання технологій «цифрового двійника» для фіксації масштабів геноциду. Створення надточних 3D-моделей зруйнованих архітектурних пам'яток та об'єктів спадщини дозволяє не лише зберегти їх у віртуальному просторі, а й сформувати потужну претензійну основу для майбутніх міжнародних арбітражів. У цьому контексті цифрова меморіалізація виступає як інструмент об'єктивізації культурних збитків, які імперський дискурс зазвичай намагається маргіналізувати або представити як «супутні втрати». Таким чином, утвердження комеморативних практик в реальному часі втілює функцію оперативного документування злочинів проти ідентичності, де кожен збережений файл є актом відновлення справедливості. Такий синтез технологій та юриспруденції перетворює українську модель пам'яті на глобальний еталон захисту національного надбання в умовах асиметричних конфліктів XXI століття.

Комплексний аналіз процесів меморіалізації російсько-української війни в період 2022-2026 рр. дозволяє констатувати докорінну трансформацію українського комеморативного ландшафту. Пройдений шлях від стихійної фіксації травматичного досвіду до системної державної політики, увінчаної ухваленням Закону №14144 у лютому 2026 року, свідчить про остаточну суверенізацію національної пам'яті. Впровадження ідей М. Альббакса щодо соціальних рамок та П. Нора щодо місць пам'яті в український дискурс дозволило теоретично обґрунтувати перехід від пасивного збереження фактів до активної реконструкції ідентичності.

Утверджена реаліями сучасності модель пам'яті в Україні базується на триєдиній основі: технологічній інноваційності (цифрові двійники, VR-архіви), етичній відповідальності (право на травму, децентралізація болю) та юридичній прагматичі (репаративна функція пам'яті). Цифрова фіксація культуроциду та урбіциду перетворила комеморацію на інструмент міжнародного права, забезпечивши доказову базу для фіксації геноцидальної політики агресора. Водночас інтелектуальні зусилля української еліти забезпечили подолання імперського конструкту «внутрішнього Іншого», утвердивши українську суб'єктність як самодостатній елемент європейського цивілізаційного простору.

Меморіалізація в реальному часі постає не лише як акт вшанування жертв, а як стратегічний ресурс національної безпеки. Створення цілісної «педагогіки пам'яті» та інституціалізація щоденних ритуалів комеморації формують стійкий імунітет суспільства до зовнішніх інформаційних агресій. Таким чином, український досвід 2022–2026 рр. пропонує світові унікальну модель «живої пам'яті», де кожне місце трагедії стає місцем сили, а кожен цифровий файл – актом відновлення історичної справедливості. Подальші перспективи дослідження вбачаються у вивченні довготривалого впливу такої інтенсивної комеморації на консолідацію повоєнного суспільства та інтеграцію українського нарративу в глобальну систему колективної пам'яті людства.

1. Halbwachs M. La mémoire collective. 2-e éd. rev. et augm. Paris: Les Presses universitaires de France, 1967. 204 p. (Bibliothèque de philosophie contemporaine).
2. Halbwachs M. Les cadres sociaux de la mémoire. Paris: Librairie Félix Alcan, 1925. 299 p. (Les travaux de l'Année sociologique).
3. Nora P. Les Lieux de mémoire. Paris : Gallimard, 1984-1992. 3 t. en 7 vol. (Bibliothèque illustrée des histoires).
4. Алфоров О. Український інститут національної пам'яті здивує позитивними зрушеннями : інтерв'ю / інтерв'юер Валентина Самченко. *Українформ*. 2025. 12 лип. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4013790-oleksandr-alforov-golova-ukrainskogo-institutu-nacionalnoi-pamati.html> (дата звернення: 21.02.2026).
5. Ангели пам'яті – 2026. Всеукраїнська акція пам'яті, що об'єднує країну. *20 хвилин (Житомир)*. 2026. 18 лют. URL: <https://zt.20minut.ua/kul-tura/angeli-pamyati-2026-vseukrayinska-aktsiya-pamyati-scho-obednuje-krayin-11988201.html> (дата звернення: 22.02.2026).
6. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. Київ: Ніка-Центр, 2012. 440 с. (Зміна парадигми).
7. Балашова Д. Топологія травми. Уроки та досвід меморіалізації війни в громадах Ірпеня та Бучі. *PRAGMATIKA.MEDIA*. 2026. 5 лют. URL: <https://pragmatika.media/topolohiia-travmy-uroky-ta-dosvid-memorializatsii-vijny-v-hromadakh-irpenia-ta-buchi/> (дата звернення: 22.02.2026).
8. Балюх Н., Сергієць А. Сад пам'яті та фотовиставка дружин воїнів: у Музеї просто неба під Києвом вшанували полеглих захисників. *Суспільне Київ*. 2024. 15 верес. URL: <https://susplne.media/kyiv/836731-sad-pamati-ta-fotovistavka-druzin-voininiv-u-muzei-prosto-neba-pid-kievom-vsnavuvali-poleglij-zahisnikiv/> (дата звернення: 22.02.2026).
9. Бобело В. С. Історична пам'ять як інструмент деколонізації українського духу // Україна перед викликами сьогодення: в пошуках оптимальної моделі розвитку: монографія / [І. І. Комарницька та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики. – Харків : Право, 2026. – С. 5-38. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178759315>.
10. В'ятрович В. Що таке деколонізація, чому вона важлива і як буде здійснюватися згідно з законом? *LB.ua*. 2023. 22 берез. URL: https://lb.ua/news/2023/03/22/549649_shcho_take_dekolonizatsiya_chomu_vona.html (дата звернення: 21.02.2026).
11. Дробович А. 10 принципів меморіалізації. *Український інститут національної пам'яті*. 2024. 2 серп. URL: <https://uinp.gov.ua/memorializatsiya/9-pryncypiv-memorializatsiyi-yakoju-mozhe-but-y-pamyat-pro-viynu> (дата звернення: 22.02.2026).
12. Дробович А. «Вдалося зберегти сталість інституції»: Антон Дробович про 5 років на посаді голови Українського інституту нащам'яті: інтерв'ю / інтерв'юер Олеся Котубей-Геруцька. *Суспільне Культура*. 2025. 7 січ. URL: <https://susplne.media/culture/898321-vdalosa-zberegti-stalistic-institucii-anton-drobovic-pro-5-rokiv-na-posadi-golovi-ukrainskogo-institutu-nacpamati/> (дата звернення: 21.02.2026).
13. За участі Президента відбулося перше поховання невідомих солдатів на Національному військовому кладовищі. *Українформ*. 2025. 29 серп. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4030698-za-ucasti-prezidenta-vidbulosa-perse-pohovanna-nevidomih-soldativ-na-nacionalnomu-vijskovomu-kladovisi.html> (дата звернення: 22.02.2026).
14. Забужко О. «Думаючи, що вирішуємо питання власного виживання, насправді переформатовуємо світ на століття наперед»: інтерв'ю / інтерв'юер Ганна Твердохліб. *Голос Америки*. 2023. 23 лют. URL: <https://www.holosameryky.com/a/oksana-zabuzhko/6974479.html> (дата звернення: 21.02.2026).
15. Ковтун З. Верховний Суд визнав незаконною передачу лісових земель під Національне військове меморіальне кладовище. *Штаб.info*. 2026. 30 січ. URL: <https://shtab.info/news/verhovnij-sud-vyznav-nezakonnoyu-peredachu-lisovyh-zemel-pid-nacjonalne-vijskove-memorialne-kladovyshhe/> (дата звернення: 22.02.2026).
16. Котубей-Геруцька О. Як формується спільна пам'ять та національний нарратив за умов різного досвіду війни? Конспект дискусії Конгресу культури. *Суспільне Культура*. 2025. 19 груд. URL: <https://susplne.media/culture/1189530-ak-formuetsya-spilna-pamat-ta-nacionalnij-narativ-za-umov-riznogo-dosvidu-vijni-konspekt-diskusii-kongresu-kulturi/> (дата звернення: 22.02.2026).
17. «Культура безсмертя: пам'ять у часі війни»: проект із Вахтангом Кіпіані на Радіо Культура. *Суспільне Мовлення*. 2026. 23 лют. URL: <https://corp.susplne.media/novyny/62230-kultura-bezsmertya-pam%CA%BCyat-u-chasi-vijny-proyekt-iz-vakhtangom-kipiani-na-radio-kultura/> (дата звернення: 24.02.2026).
18. Опитані Інститутом військові підтримали 10 принципів меморіалізації російсько-української війни. *Український інститут національної пам'яті*. 2024. 13 листоп. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/opytani-instytutom-vijskovi-pidtrymaly-10-pryncypiv-memorializatsiyi-rosijsko-ukrayinskoyi-viynu> (дата звернення: 22.02.2026).
19. Про виклики та завдання меморіалізації війни. *Український інститут національної пам'яті*. 2024. 28 берез. URL: <https://uinp.gov.ua/memorializatsiya/memorializatsiya-viynu-materialy-kruglyh-stoliv/memorializatsiya-rosijsko-ukrayinskoyi-viynu-vyklyky-ta-zavdannya> (дата звернення: 22.02.2026).
20. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21.08.2025 № 4579-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-IX> (дата звернення: 22.02.2026).
21. Результати обговорення принципів меморіалізації російсько-української війни. *Український інститут національної пам'яті*. URL: <https://uinp.gov.ua/zvernennya-i-zapyty/konsultaciyi-z-gromadskisty/elektronni-konsultaciyi-z-gromadskisty/rezultaty-obgovorennya-pryncypiv-memorializatsiyi-rosijsko-ukrayinskoyi-viynu> (дата звернення: 22.02.2026).
22. Скільки грошей з бюджету виділяється на Національне військове кладовище. *Слово і діло*. 2026. 13 лют. URL: <https://www.slovodilo.ua/2026/02/13/infografika/suspilstvo/skilky-hroshej-byudzhetu-vidilyayetsya-nacjonalne-vijskove-kladovyshhe> (дата звернення: 22.02.2026).

НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ГУМАНІТАРНІ ВИКЛИКИ
XXI СТОЛІТТЯ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Монографія

ISBN 978-617-7886-76-0
DOI: 10.61718/mon202602

В межах II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)
«Трансформація світу: минуле, сьогодення, майбутнє»
Україна, м. Харків – Румунія, м. Бухарест
26-28 лютого 2026 року

Видання змішаними мовами
Відповідальний секретар – Кучина Т. І.
Формат 60x90 1/8, А4, гарнітура «Times New Roman»
Авторські аркуші – 17,2

Creative Commons Attribution License CC BY

**ОБИРАЙТЕ ПЕРШИХ!
ДОВІРЯЙТЕ СПРАВЖНІМ!
ЦІНУЙТЕ УНІКАЛЬНІСТЬ!**

Видавець СГ НТМ «Новий курс»
Наукова установа
Пр. Перемоги, 77, оф. 179, м. Харків, 61174, Україна
Тел.: +380500301905, +380962250903
Telegram, Viber: +380970440309
www.newroute.org.ua, info@newroute.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 8013 від 22.11.2023
Зареєстровано у Global Register of Publishers
Зареєстровано у Crossref із власним префіксом 10.61718

Приєднуйтесь

Підписка <http://surl.li/vvfqkp>
Фейсбук-сторінка www.facebook.com/newroute1989
Телеграм <https://t.me/newroute1989>
Інстаграм www.instagram.com/newroute1989
Вайбер <http://surl.li/nbtqz>
Фейсбук-група www.facebook.com/groups/secnr

Будемо раді подальшій співпраці!